

Titelgegevens / Bibliographic Description

Titel	Josias van den Houte / W.J. op 't Hof.
Auteur(s)	Hof, W.J. op 't
In	<i>Figuren en thema's van de Nadere Reformatie</i> / T. Brienens ... [et al.]; dl 1. (Kampen, De Groot Goudriaan, 1987), p. 23-26.
Copyright	2007 / W.J. op 't Hof De Groot Goudriaan Claves pietatis.
Producent	Claves pietatis / 2007.06.15; versie 1.0
Bron / Source	Onderzoeksarchief / Research Archive Nadere Reformatie
Website	Sleutel tot de Nadere Reformatie
Nummer	B98014250

De digitale tekst is vrij beschikbaar voor persoonlijk gebruik, voor onderzoek en onderwijs. Respecteer de rechten van de rechthebbenden. Commercieel gebruik is niet toegestaan.

The digital text is free for personal use, for research and education. Each user has to respect the rights of the copyright holders. Commercial use is prohibited.

Het 'Onderzoeksarchief Nadere Reformatie' bevat digitale documenten over het gereformeerd Piëtisme en de Nadere Reformatie in Nederland tot 1800. Het is doorzoekbaar met de 'Bibliografie van het gereformeerd Piëtisme in Nederland (BPN)' op de website 'Sleutel tot de Nadere Reformatie'.

The 'Research Archive Nadere Reformatie' contains digital documents about reformed Pietism and the Nadere Reformatie in the Netherlands until 1800. These can be retrieved by searching the 'Bibliography of the reformed Pietism in the Netherlands (BPN)' database at the 'Sleutel tot de Nadere Reformatie' website.

Josias van den Houte

W. J. op't Hof

1. *Levensloop*

Josias van den Houte werd in 1582 als zoon van de van Gent afkomstige predikant Gillis van den Houte geboren. Vader Gillis stierf op 11 december 1594. Josias was niet zo jong meer toen hij in Leiden theologie ging studeren: op 8 september 1606 werd hij hier aan de universiteit ingeschreven. Twee jaar later vertrok hij naar de universiteit te Franeker om zich verder te bekwamen in de bijbelse talen. Hier werd hij op 8 september 1608 als student ingeschreven. Eind 1609 of begin 1610 werd hij door G. Udemans bevestigd als predikant van Renesse en Noordwelle.

In het voorjaar van 1620 vond een beroep naar Dordrecht geen doorgang, zeer waarschijnlijk wegens Van den Houte's strenge sabbatsopvatting. Toch had deze toen zijn langste tijd in zijn eerste gemeente gehad. In september of oktober 1621 werd hij Udemans' collega te Zierikzee. Dit duurde slechts kort, want in januari 1623 stierf hij. Hij werd begraven in de St. Lievens Monsterkerk.

Van den Houte trouwde op 20 april 1610 te Zierikzee met Judith, dochter van de patriciër en apotheker Jason Jansz. In dezelfde plaats hertrouwde hij precies elf jaar later met Catharina Yemansdr. Er is één zoon bekend: Gillis.

Van den Houte was goed bevriend met Udemans en A. Hoffer. De laatstgenoemde schreef een lofdicht voor Van den Houte's *De Christelijcke land-man*.

2. *Geschriften*

Twee van de drie geschriften van J. van den Houte dateren van 1620. Als eerste kan worden genoemd *De Christelijke land-man*, waarmee de auteur beoogde een handleiding in piëtistische trant voor de boeren te geven. Dit geschrift bevat preken die Van den Houte heeft gehouden in de oogsttijd van 1618. Helaas is dit werk verloren gegaan.

Het tweede in 1620 verschenen werk van J. van den Houte is *Salomo*. Met deze samenspraak poogde hij hen die zich in hun eenvoudigheid aan de kant van de remonstranten ophielden, te bewegen terug te keren naar de Kerk. In de opening van dit gesprek treden zowel de bewogenheid als het piëtistische standpunt van de schrijver helder aan de dag:

Salomo. Zal dan het vyer der oneenicheydt altijd branden? zal den twist alles moeten verteeren? zal dan dat Israel Godes het erfdeel des Heeren / langher ghespleten blijven in't herte vande Gheunieerde landen? zullen wy dan onvereenicht zijn ende blijven in dese vereenichde landen? ende dit alles tot vreuchde der gener die Sion gram zijn. Psal. 129/5. tot smerte van die den vrede Jerusalems wenschen Ps. 122/6. ende Jerusalem / Gods Kercke / laten hare hoochste vreuchde zijn. Ps. 137.6.

Keert weder/ keert weder/ Phares, ghy die u verdeelt hebt/ keert weder ghy schapen die wt der weyden zijt geweken/ die weyde zoekt aen allen plaetsen/ even al oft het gras op Carmel verdorret/ Ies. 35.2 den dau op Hermon verdwenen Psal. 133.3. ende het water in Siloe verdroocht ware Ies. 8.6. even al offer gheen heelsalve in Gilead meer en ware te vinden. Ierem. 7 Wat is u/ Phares, dat ghy zoo dicwils henen loopt als verstroyde schapen/ die geenen Herder en hebben. Mat. 9.36.

Phares. Daer zijn sy oorzaak van die het hooge ghevoelen der Predestinatie drijven.

Salom. Ende die zelve legghen alle schuld op u lieden. Maer/ ey lieve wat murmureert ghy dus tegen malkanderen? ziet ghy niet voorder als d'een op d'ander? Merckt ghy dan hier in niet de hant des Heeren uwes Godts die dese Landen plaecht van wegen hare menichfuldighe zonden? Isser wel eenich quaet (der straffe dat de Heere niet en doet? Am. 3.6. Is zulcx niet om de boosheden/ ende zonden der menschen. Iere. 18.10.

Daerom murmureert liever teghen uwe zonden/ een yeder onderzoecke syne weghen/ ende bekeere zich tot synen Godt/ ende late af van syne boose weghen. Tren. 3.40. Och oft wy alle stonden nae een nieuw herte ende na enen nieuwen Gheest Iere.36.26. wy zouden haest een eenich volc werden. Iere.37.22.

Maer ach/ dit en werdt van vele niet betracht/ ende zoo werdt de scheure noch ergher/ de wonde wert meer ende meer open gekrabbt/ men doetse meer bloeden/ in plaetse van die te ghenesen. Wilt ghy dan werden als de Joden ende Samaritanen/ die gheen ghemeenschap onder den anderen wilden houden? Ioh. 4.9.

Verderop in het gesprek wordt het betreurd dat de remonstranten wel de mond vol hebben over de reformatie van de leer, maar niet over die van de tucht. Voorts wordt gesteld dat een verzoek van de remonstranten om de leer van de predestinatie op de meest matige en voorzichtige wijze te laten behandelen, ongetwijfeld zou worden ingewilligd.

In de verdere loop van de samspraak wordt erkend dat de werken van enige contraremonstranten meer terug gaan op de scholastieke filosofie dan op de Heilige Schrift. Tegen het eind van het gesprek wordt het feit dat zich contraremonstrant noemende lieden remonstranten lasteren en bespotten, zeer scherp afgekeurd. De overheid moet dit straffen.

Het derde geschrift van J. van den Houte, waarvan het niet bekend is wanneer het voor het eerst verscheen, is *Korten Wegh ofte Catechismus*. Uit de titel kan worden afgeleid dat het om een catechisatiewerk gaat. Helaas is hiervan geen exemplaar bekend. De onderzoekers hebben steeds gemeend dat de inhoud van *Korten Wegh* terug is te vinden in *Biecht-boecxken*. Van Gent heeft echter achter dit inzicht een vraagteken gezet en de mogelijkheid geopperd dat het in *Biecht-boecxken* slechts een gedeelte van *Korten Wegh* betreft. Zelf ben ik geneigd hem in deze veronderstelling te steunen.

In ieder geval vormt *Korten Wegh*, hetzij geheel, hetzij gedeeltelijk, de grondslag van het door G. Voetius geredigeerde en in 1637 uitgekomen *Biecht-boecxken*. Deze basis

bevat een zondenregister gerangschikt naar de Tien Geboden, dat is bedoeld als een middel om te komen tot kennis en belijdenis van zonden. *Biecht-boecxken* heeft een grote opgang gemaakt. Er zijn niet minder dan twaalf drukken bekend. Bovendien verzorgde J. Koelman in 1690 een nieuwe en vermeerderde editie met de gewijzigde titel *Spiegel der wet*. Driemaal werd deze uitgave herdrukt. Tenslotte verscheen dit geschrift in 1768 opnieuw onder een andere titel: *De boetvaardige Christen*. In het totaal is er derhalve sprake van minimaal zeventien uitgaven.

3. Betekenis

Wat er aan inhoud van *Korten Wegh* bekend is, vormt een zo typisch piëtistisch thema dat dit in het kader van de kerkelijke en dogmatische opstelling van J. van den Houte reeds voldoende is om hem te rekenen tot een aanhanger van het Nederlandse gereformeerde Piëtisme. Zijn kijk op de remonstrantse twisten zoals die in *Salomo* onder woorden wordt gebracht, bevestigt dit. Zijn nauwe contact met Udemans en het feit dat later leidinggevende

figuren binnen de groepering van de Nadere Reformatie als Voetius en Koelman hun naam verbonden aan de heruitgave van (een onderdeel van) een zijner werken, doen tevens sterk vermoeden dat hij zelf ook een representant van de genoemde groepering was. Toch is het waterdichte bewijs hiervan, bij voorbeeld in de vorm van aantoonbare samenwerking tussen Van den Houte en Udemans met een volledig piëtistisch karakter, bij de huidige stand van kennis niet te leveren.

Hoewel Van den Houte academisch was gevormd, was hij er de man niet naar om op classes of synoden een rol van betekenis te spelen. Zijn kracht lag in de gemeente. Hier trachtte hij te komen tot verwezenlijking van zijn piëtistische doeleinden. Aangezien de gemeente die hij met uitzondering van nog geen anderhalf jaar zijn gehele ambtsleven diende, grotendeels uit een boerenbevolking bestond, worden zijn geschriften gekenmerkt door een opmerkelijke aandacht voor deze sociale groep. Een van zijn werken is geheel aan de christelijke boer gewijd en in zijn catechisatieboekje ruimt hij steeds een afzonderlijk plaatsje voor de landbouwers in.

De grote onkunde die Van den Houte in zijn gemeente tegenkwam, zal hem ertoe hebben gebracht om zelf een catechismus te vervaardigen.

In *Salomo* komt Van den Houte naar voren als een man die oog heeft voor de vele

eenvoudigen onder de remonstranten en die van harte hun terugkeer naar de Kerk begeert. Hierbij geeft hij er blijk van dat hij als contraremonstrant zijn eigen standpunt kan relativiseren zonder dit prijs te geven. Tevens blijkt dat, hoewel indifferentisme hem vreemd blijft, het leven bij hem een zekere meerwaarde boven de leer heeft.

Van den Houte heeft zijn bekendheid te danken aan Voetius en Koelman, die ervoor hebben gezorgd dat hij de geschiedenis is ingegaan als de man van het zondenregister.

Literatuur

Biografisch lexicon voor de geschiedenis van het Nederlandse protestantisme, I, Kampen 1978, 92b-93a en de hier genoemde literatuur.

P. D. de Vos, *De Vroedschap van Zierikzee van de tweede helft der 16de eeuw tot 1795*, Middelburg MCMXXXI, 243-244.

Album Studiosorum Academiae Franekerensis (1585-1811, 1816-1844), S. J. Fockema Andreae/T. J. Meijer, Franeker (1968), 42.

W. van Gent, „Zondenregisters”, in *Documentatieblad Nadere Reformatie*, IV (1980), 39-42.

J. van der Haar, *Schatkamer van de gereformeerde theologie in Nederland*, Veenendaal 1987, H 709-721, K 241-244.

Acta van de Kerkeraad van de Nederduits Gereformeerde Gemeente Te Sluis 1578-1587, A. Bauwens/D. van der Bauwhede, (Torhout 1986), 37-38.

W. J. op't Hof, „Wanneer verscheen de eerste druk van Biecht-boecxken?”, in *Documentatieblad Nadere Reformatie*, XI (1987).

W. J. op't Hof, *Engelse piëtistische geschriften in het Nederlands, 1598-1622*, Rotterdam 1987.